

УДК 637.51 (477.41)

О.О. Кутас, ст. викл.б

П.І. Шаран, канд. екон. наук

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧИНИ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Висвітлено стан та проблеми виробництва яловичини в столичній області; обґрунтовано, що прискорений розвиток спеціалізованого м'ясного скотарства – реальний шлях до збільшення виробництва якісної та дешевої яловичини; визначено сукупність заходів для забезпечення рентабельного ведення м'ясного скотарства в області та досягнення галуззю прогнозованих показників розвитку.

Ключові слова: ринок, виробництво яловичини, м'ясне скотарство, велика рогата худоба, поголів'я худоби, продуктивність тварин.

The situation and problems of production of beef in Kiev region are considered in the article. It is substantiated that accelerated development of the specialized meat cattle breeding is the real way to increase production of high-quality and cheap beef. The measures to ascertain profitability of meat cattle breeding in the region and to achieve the forecasted indicators of the industry development are defined.

Key words: market, production of beef, meat cattle breeding, cattle, total number of livestock of cattle, productivity of animals.

Вступ. Згідно з науково обґрунтованими нормами, людині слід споживати в середньому за рік 85 кг м'яса, в тому числі 38 кг яловичини. Сьогодні ці показники становлять 36 та 15 кг відповідно. Яловичина має оптимальне для людського організму співвідношення білка та жиру, багата на мінеральні речовини та амінокислоти, тому доцільно, щоб у структурі споживання людиною м'яса яловичина складала 45-47% [1]. Для задоволення потреб населення у цьому виді м'яса та продуктах його переробки потрібно збільшити обсяги виробництва яловичини.

Постановка проблеми. Проблемам розвитку скотарства та ринку яловичини присвячено наукові праці Попової Л.Л., Мартинюка М.А., Бойка В.І., Гапусенка Ю.Я., Щепієнка П.В., Комарницької О.П., Сеперович Н.В. та ін., у яких на загальнодержавному рівні були розглянуті питання дослідження кон'юнктури і методів ціноутворення на ринку яловичини, економічної ефективності її виробництва, діяльності посередників і створення об'єднань з виробництва продукції, проблеми і перспективи розвитку галузі. Але, на нашу думку, потребують подальшого аналізу деякі регіональні аспекти даної проблеми.

Результати дослідження. Прийняттям стимулюючих законів і підзаконних актів держава намагається стабілізувати ситуацію в галузі, хоча цих заходів ще не достатньо для вирішення всіх проблем скотарства, основними з яких є стабілізація і збільшення чисельності поголів'я худоби та підвищення її продуктивності. Протягом останніх років у Київській області відбулося суттєве скорочення поголів'я великої рогатої худоби. У 2002 порівняно з 1990 р. воно зменшилося у 3,2 раза, в тому числі корів – у 2,2 раза. В сільськогосподарських підприємствах зменшення поголів'я ВРХ протягом 1991-2002 рр. набуло катастрофічних темпів (6,5 % на рік), а частка ВРХ, яка утримувалася у господарствах населення зросла з 11,22 у 1990 до 32,9 % у 2002 р.

Крім скорочення поголів'я ВРХ в Київській області протягом 1991-2002 років, в сільськогосподарських підприємствах відбулося значне зниження і продуктивності тварин: середньодобового приросту живої маси – з 485 до 364 г (на 25%), виходу телят на 100 корів – з 86 до 67 голів (на 22%). Також значно скоротилася середня жива вага однієї голови ВРХ, проданої сільськогосподарськими підприємствами підприємствам м'ясної промисловості.

Основною причиною зниження матеріальної зацікавленості власників худоби у збільшенні виробництва яловичини є її збитковість. Так, розмір

виручки відшкодовує витрати на 1 ц реалізованої живої маси великої рогатої худоби лише на 55-60%. Через відсутність коштів сільськогосподарські підприємства не спроможні зміцнювати кормову базу, впроваджувати ресурсозберігаючі технології і тим самим знижувати витрати.

Значним резервом збільшення виробництва яловичини, як показує досвід США, Канади, Італії, Франції, Аргентини є прискорений розвиток спеціалізованого м'ясного скотарства. Саме за рахунок розвитку цієї галузі, поряд з інтенсифікацією вирощування і відгодівлі худоби молочних і комбінованих порід, має здійснюватися виробництво високоякісної яловичини для задоволення потреб населення та промислового виробництва.

Порівняно з молочною, м'ясна худоба має ряд переваг: потребує значно менших витрат на будівництво приміщень і засоби механізації виробничих процесів; менш витратна щодо концентрованих кормів, енергетичних і трудових ресурсів; добре використовує пасовища, відходи рільництва (солому, полову) та переробної промисловості (малясу, брагу); забезпечує високоякісною сировиною шкіряну, легку і фармацевтичну промисловість.

Переважає чисельність поголів'я м'ясної худоби у Київській області розводиться в Іванківському, Поліському, Вишгородському, Васильківському районах. Понад 25% поголів'я ВРХ області м'ясного напрямку продуктивності становлять тварини симентальської м'ясної породи.

Для забезпечення рентабельного ведення м'ясного скотарства потрібно істотно підвищити економічну ефективність розведення м'ясної худоби шляхом підвищення її продуктивності (забезпечити середньодобовий приріст живої маси худоби всіх статевих-вікових груп до 775-800 г, вихід телят на 100 середньорічних корів 85-87 голів) на основі зміцнення матеріально-технічної та племінної бази м'ясного скотарства шляхом надання відчутної державної фінансової підтримки, що призведе до зниження витрат кормів на 1 ц виробленої живої маси (включаючи годівлю корів) до 14,0-14,2 ц к.од. Вказаних параметрів раціонального використання виробничих ресурсів мож-

на досягти на основі освоєння ресурсозберігаючих технологій виробництва кормів, науково обґрунтованої системи годівлі тварин, повнішого використання генетичного потенціалу порід, широкого застосування біотехнологічних методів інтенсифікації відтворення стада, раціональної організації праці та виробництва, матеріальної зацікавленості власників худоби і майна в ощадливому використанні виробничого потенціалу галузі та підвищенні якості виробленої продукції.

У 2003 році вперше було запроваджено державні дотації на з метою зменшення витрат на утримання м'ясних корів: у племінних заводах – по 1200, у племрепродукторах і товарних стадах – по 400 грн. на одну корову.

Спеціалісти вважають, що ефективне ведення галузі м'ясного скотарства Київської області з урахуванням зональних особливостей повинне базуватися на застосуванні сучасних ресурсозберігаючих технологій, а саме: безприв'язного утримання у зимово-стійловий період на глибокій підстилці усіх статево-вікових груп тварин в приміщеннях полегшеного типу з вільним виходом на вигульні майданчики; пасовищного утримання худоби протягом 9-10 місяців на рік з комбінованим використанням пасовищ і кормів зі сховищ; сезонного отелення корів у лютому-квітні, що забезпечить утримання підсисних корів з телятами на пасовищах до 300 днів; підсисного методу вирощування телят до 6-8 місячного віку; заключної відгодівлі надремонтного молодняка до високих вагових кондицій.

Доцільним буде при продуктивності пасовища 40-50 ц/га к.од. на одну дорослу голову виділяти 0,5 га, для молодняка віком до року – 25 % (від потреби дорослих тварин), старше року – 60% та 15 % резервної площі. Годівля м'ясної худоби повинна ґрунтуватись на кормах власного виробництва при максимальному використанні дешевих грубих і соковитих кормів в зимово-стійловий період та пасовищних кормів в літній період при оптимальному вмісті в раціонах високобілкових зернових та інших кормів. На рівні сільськогосподарських формувань області з розведення м'ясної худоби слід забез-

печити необхідні обсяги виробництва кормів, створити сприятливі умови утримання та годівлі тварин, підвищення ефективності селекційно-племінної роботи і рівня ветеринарного обслуговування [6].

З метою прискореного формування великих масивів м'ясної худоби, збільшення обсягів виробництва високоякісної яловичини, дієтичної молочної телятини та високоякісних шкур у товарних господарствах області потрібно використовувати високопродуктивні спеціалізовані м'ясні породи й типи, які мають високу відтворну здатність не нижче 85-90%, забезпечують середньодобовий приріст живої маси всіх статевих груп м'ясної худоби 750-800 г і 450-500 кг яловичини в живій масі на корову за рік.

В зоні Лісостепу доцільно розводити худобу української м'ясної породи. На Поліссі, де розміщені значні площі природних пасовищ, необхідно розводити м'ясну худобу, що адаптована до природно-кліматичних умов цієї зони (породи абердин-ангус, волинську або поліську).

Для ефективного розведення м'ясної худоби в області необхідно організувати: вирощування телят на підсосі до 6-8 міс.; інтенсивну систему відтворення стада, яка забезпечує вихід телят на 100 корів 85-90 голів; сезонні отелення (зимово-весняні: лютий-березень); заготівлю не менше 70 ц к.од. на одну корову зі шлейфом на рік; безприв'язне утримання у зимово-стійловий період на глибокій підстилці всіх статевих груп худоби в приміщеннях полегшеного типу з механізованою роздачею кормів і прибиранням гною; випасання худоби в літній період протягом 200-220 днів на пасовищах в зоні Полісся, в Лісостепу – використання пасовищ і зелених кормів з польових сівозмін; інтенсивну заключну відгодівлю надремонтного молодняка до високих вагових кондицій – 550-600 кг у 18 міс. з використанням до 40% за поживністю концентрованих кормів у раціонах.

Для прискореного розвитку м'ясного скотарства області мають бути здійснені такі організаційні заходи: залучення коштів місцевого бюджету для фінансування м'ясного скотарства; формування професійних об'єднань влас-

ників м'ясної худоби; організація виставок, виводок, аукціонів племінної м'ясної худоби, рекламна демонстрація продукції м'ясного скотарства, популяризація селекційних досягнень в Україні та за її межами; підвищення кваліфікації фахівців галузі; продовження підготовки на зооінженерних факультетах провідних аграрних вузів України менеджерів м'ясного скотарства; вивчення та впровадження досвіду країн з розвинутим м'ясним скотарством щодо організації глибокої переробки та вигідного збуту продукції галузі; розширення інфраструктури мережі сервісних послуг з питань селекції та відтворення худоби, заготівлі, переробки і реалізації продукції скотарства; створення сільських дорадчих служб.

Для реалізації переваг м'ясної худоби на м'ясопереробних підприємствах доцільно впровадити безвідходні технології переробки туш і раціональна технологія поділу туш за сортами. Диференційоване використання туш худоби м'ясних порід (реалізація в торгівельній мережі і промислова переробка) дасть змогу повніше задовольнити попит населення з різною купівельною спроможністю на м'ясо і м'ясопродукти, а переробних підприємств – на високоякісну сировину, а також запровадити закупівельні і роздрібні ціни залежно від якості продукції.

Важливим фактором, який впливає на величину прибутку, є ціна. Максимальна ціна визначається попитом, мінімальна – собівартістю. На ціну, як і на витрати, можна впливати шляхом збільшення або зменшення їх. Тому в повсякденній практиці господарювання необхідно дуже зважено прогнозувати такі показники виробництва, як «обсяг реалізації яловичини», «витрати», «ціна одиниці продукції», «прибуток». Аналіз взаємозв'язку вказаних чинників дозволяє власнику м'ясної худоби визначити такий обсяг виробництва і реалізації, при якому сума прибутку буде нульовою, мінімальною або максимальною. Система цін на продукцію великої рогатої худоби м'ясного напрямку продуктивності повинна визначатися договірними цінами на живу масу, гуртово-відпускними цінами на м'ясну продукцію, одержану в пере-

робній сфері, роздрібними цінами на кінцевий продукт, що реалізується населенню. Зведення цін в єдину систему за противитратним принципом базується на визначенні коефіцієнтів диференціації заготівельних, гуртово-відпускних та роздрібних цін залежно від якості продукції.

На думку багатьох відомих дослідників у галузі м'ясного скотарства (Буркат В.П., 1993, 1994, 1997; Зубець М.В., 1984, 1995, 1997; Мушкарьов В.М, 1990, 1997; Шкурін Г., 1997 та ін.) в основі визначення коефіцієнтів співвідношення харчової цінності різних сортів м'яса і частин туші має бути вміст повноцінного білку в м'ясі та вихід м'якоті туші.

Базовий рівень ціни складає м'ясо лопаткової частини туші II сорту (табл. 1).

Таблиця 1

Коефіцієнти надбавок (знижок) до цін на яловичину м'ясної худоби залежно від сортового розрубу і частини туші

Сорт м'яса	Частина туші	Коефіцієнти надбавок (знижок) до базової ціни на м'ясо лопаткової частини туші II сорту
I	Вирізка	1,60
	Задня частина:	
	філей	1,55
	оковалок	1,50
	кострець	1,45
	огузок	1,45
	Спинна частина туші:	
	товстий і тонкий краї	1,40
	Грудна частина:	
	грудинка	1,25
II	Лопаткова частина туші	1,00
	Плечова частина туші	0,90
	Пахвина	0,70
III	Заріз	0,60
	Передня гомілка	0,40
	Задня гомілка	0,40

Висновки. Ринкові відносини у м'ясоному скотарстві повинні формуватися на принципах ощадливості, конкуренції, захисту товаровиробників і споживачів. Основою стабілізації і нарощування чисельності м'ясної худоби, підвищення її продуктивності та ефективності розведення має стати функціонування економічного механізму, який забезпечить окупність затрат її власникам, а саме: гарантовані мінімальні ціни на живу масу худоби; взаємовигідна система економічних відносин між виробниками, переробниками і реалізаторами яловичини (одержання кожним з учасників інтегрованих формувань однакової суми прибутку на вкладений капітал з урахуванням терміну його обороту); державна фінансова підтримка галузі; удосконалення кредитно-фінансової та податкової політики.

Нарощування обсягів реалізації конкурентоспроможної екологічно безпечної продукції може буде досягнуто шляхом: запровадження цін підтримки; спрямування інвестицій на розвиток ресурсного потенціалу сільгоспприємств з розведення м'ясної худоби, переробної промисловості; формування інфраструктури ринку та стимулювання власників м'ясної худоби до участі в біржовій торгівлі через створення системи збуту продукції шляхом формування заготівельно-збутових кооперативів та кооперативних агроторгових домів, аукціонів живої худоби; формування оптових ринків; вжиття відповідних заходів щодо захисту внутрішнього ринку, які не суперечать правилам та вимогам СОТ; надання учасникам ринку кон'юнктурної інформації щодо цін попиту та пропозиції на яловичину; проведення моніторингу цін, аналізу та прогнозування стану справ на ринку яловичини.

За прогнозами фахівців, на кінець 2010 року реальним є доведення в області обсягу виробництва яловичини у живій масі до 75,1 тис.тонн.

Для виконання цього завдання необхідно: дотримуватися технології інтенсивного вирощування великої рогатої худоби при середньодобових приростах живої маси 800 г і більше та досягнення живої маси однієї голови 495-520 кг у 19-20 місяців; переорієнтувати кормовиробництво на максима-

льне вирощування для галузі кормів, зокрема, збільшення та використання виробництва сіна і сінажу, ячменю, кукурудзи, гороху; створення високопродуктивних культурних пасовищ, у тому числі за рахунок залуження ріллі та поліпшення природніх пасовищ; зниження середніх затрат кормів на одержання 1 ц приросту живої маси до 8-8,5 ц к.од.; створити об'єднання, асоціації для виробництва, переробки і реалізації продукції.

Формування ринку продукції м'ясної худоби у намічених обсягах забезпечить безперебійне постачання високоякісною яловичиною її споживачів, стабільність процесу купівлі-продажу яловичини, одержаної від м'ясної худоби у зростаючих обсягах, а також досягнення такого рівня цін на високоякісну яловичину, який би задовольняв потреби суб'єктів ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шаран П., Гузев І., Вдовиченко Ю. Перспективи розвитку м'ясного скотарства в Україні // Пропозиція. – 2003. – № 11. – С. 106-108.
2. Щепієнко П.В. М'ясний підкомплекс України (проблеми розвитку та ефективності). – К.: ІАЕ УААН, 1998. – 64 с.
3. Комарницька О.П. Формування ринку великої рогатої худоби // Економіка АПК. – 2002. – № 12. – С. 103-106.
4. Тваринництво України. Статистичний збірник. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2001.
5. Буркат В. Концептуальні підходи до формування галузі м'ясного скотарства // Тваринництво України. – 1997. – № 4. – С. 9-12.
6. Цільова програма «М'ясне скотарство». – К.: Мінагрополітики України, УААН. – 2003.
7. Доротюк Е., Міненко В., Дубачинський В. Шляхи розвитку галузі м'ясного скотарства в агрофірмі «Провесінь» // Тваринництво України. – 1997. – № 4. – С. 20-21.
8. Шкурін Г., Мушкарьов В. Ціни на яловичину м'ясної худоби // Тваринництво України. – 1997. – № 4. – С. 25-26.

Надійшла до редколегії 12.05.05 р.